Chemometrie, ISBN: 9789491764332
Vierde herziene druk
www.syntaxmedia.nl

Uitwerkingen
In de uitgewerkte voorbeelden worden vanwege de leesbaarheid afgeronde tussenresultaten gepresenteerd. De eindresultaten zijn echter altijd berekend zonder tussentijds afronden.

Hoofdstuk 5

Antwoord 5.1

Eerst worden voor alle mogelijke combinaties van twee meetpunten de hellingen $\Delta y/\Delta x$ uitgerekend. Daarvan wordt de mediaan bepaald. Deze mediaan is gelijk aan de helling b_1 van de robuuste regressielijn die is bepaald volgens de methode van Theil, b_1 = 0,0295. Zie onderstaande tabel.

Combinatie van 2 meetpunten		x1	x2	x2-x1	y1	y2	y2-y1	helling
1	2	5	10	5	0,16	0,29	0,13	0,0260
1	3	5	15	10	0,16	0,44	0,28	0,0280
1	4	5	20	15	0,16	0,58	0,42	0,0280
1	5	5	25	20	0,16	0,83	0,67	0,0335
2	3	10	15	5	0,29	0,44	0,15	0,0300
2	4	10	20	10	0,29	0,58	0,29	0,0290
2	5	10	25	15	0,29	0,83	0,54	0,0360
3	4	15	20	5	0,44	0,58	0,14	0,0280
3	5	15	25	10	0,44	0,83	0,39	0,0390
4	5	20	25	5	0,58	0,83	0,25	0,0500
							mediaan	0,0295

Vervolgens wordt door alle meetpunten een rechte lijn getrokken met een helling b_1 = 0,0295. Van elke rechte lijn wordt de as-afsnede berekend met $b_{0,i} = y_i - b_1 x_i$.
Daarna wordt de mediaan bepaald van deze as-afsneden. Deze mediaan is gelijk aan de as-afsnede b_0 van de robuuste regressielijn die is bepaald volgens de methode van Theil, b_0 = -0,0025. Zie onderstaande tabel.

nr	x	y	as-afsnede
1	5	0,16	0,0125
2	10	0,29	-0,0050
3	15	0,44	-0,0025
4	20	0,58	-0,0100
5	25	0,83	0,0925
		mediaan	-0,0025

De vergelijking van de robuuste regressielijn volgens de methode van Theil is:

$$y = -0{,}0025 + 0{,}0295 \cdot x$$

De robuuste regressielijn volgens de methode van Theil is hierna afgebeeld. De verdachte uitbijter ligt duidelijk buiten deze regressielijn.

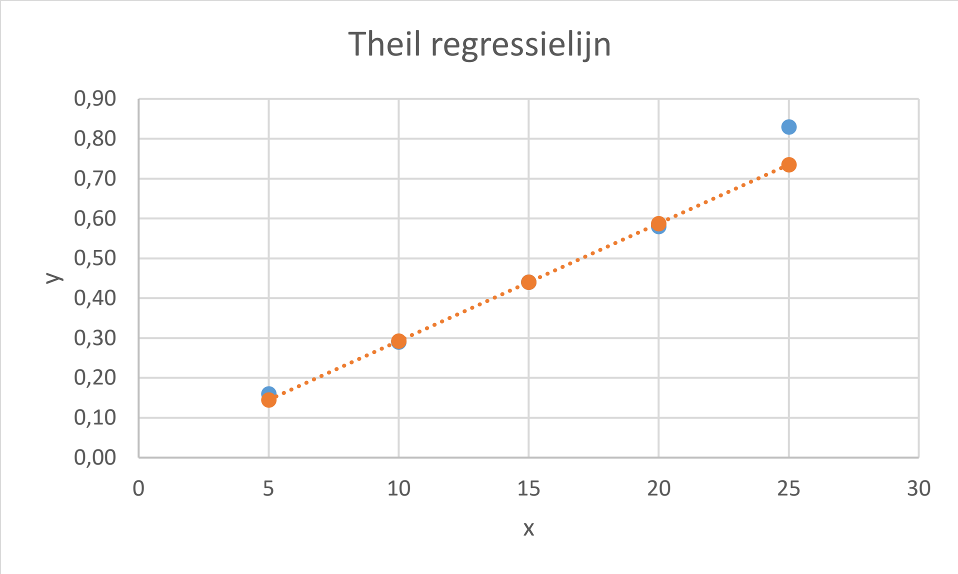

Antwoord 5.2

Correcties op antwoorden:
c. weegfactoren w_i: 4,4622; 0,3359; 0,1128; 0,0559; 0,0333
d. $b_0 = 0{,}3024$; $b_1 = 2{,}0424$
e. $\hat{x} = 34{,}13 \pm 0{,}012$

Grafiek van de dataset:

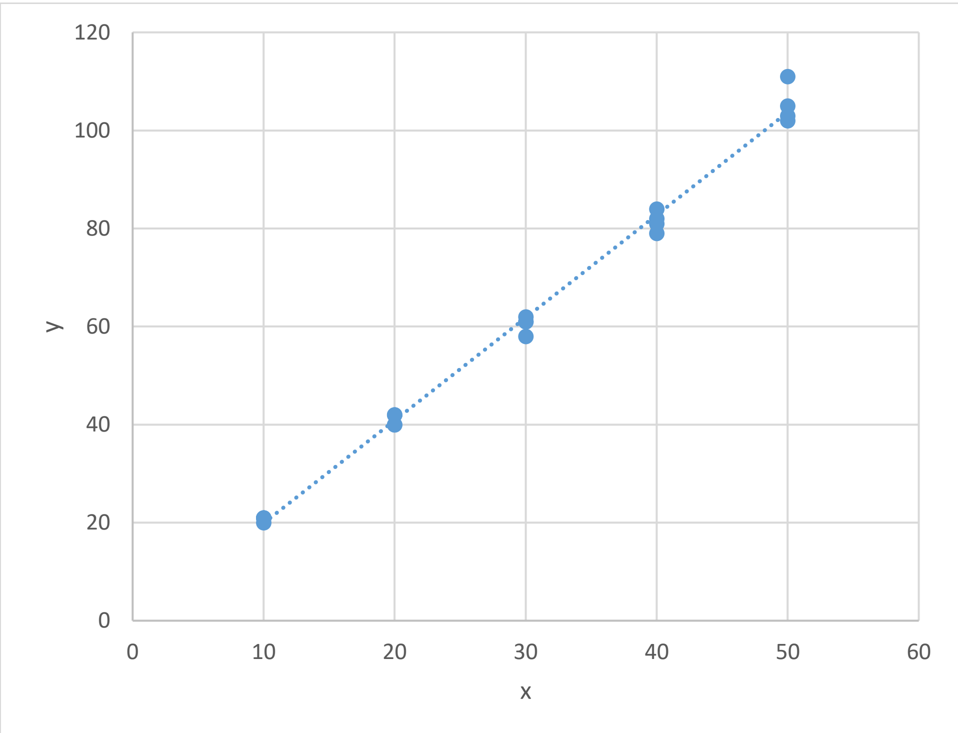

Eerst wordt voor elk concentratieniveau *i* de werkelijke standaarddeviatie s_i bepaald van de *y*-waarden van de herhaald gemeten standaarden. Daarna wordt lineaire regressie toegepast op de combinaties van x_i en s_i.

Tip: Gebruik hiervoor de volgende Excel-functies:
b_0 =SNIJPUNT(*y*-blok;*x*-blok)
b_1 =RICHTING(*y*-blok;*x*-blok)
Het *x*-blok wordt gevormd door de *x*-waarden in de eerste kolom van onderstaande tabel en het *y*-blok door de werkelijke standaarddeviaties s_i in de op een na laatste kolom.

Het resultaat van deze regressie is: b_0 = -0,4969; b_1 = 0,0799.

Op basis van deze regressieparameters worden de gefitte waarden van de standaarddeviaties s_i' berekend. Zie onderstaande tabel. De waarden voor s_i' worden gebruikt voor de berekening van de weegfactoren bij gewogen lineaire regressie. Zie de tabel voor de berekening van de gewogen regressielijn.

x_i	y1	y2	y3	y4	werkelijke sdev s_i	gefitte sdev s_i'
10	20	21	21	21	0,500	0,3021
20	40	40	42	42	1,155	1,1010
30	61	61	62	58	1,732	1,8999
40	84	79	81	82	2,082	2,6988
50	102	103	105	111	4,031	3,4978

Grafiek van de standaarddeviatie *s* als functie van de concentratie *x*:

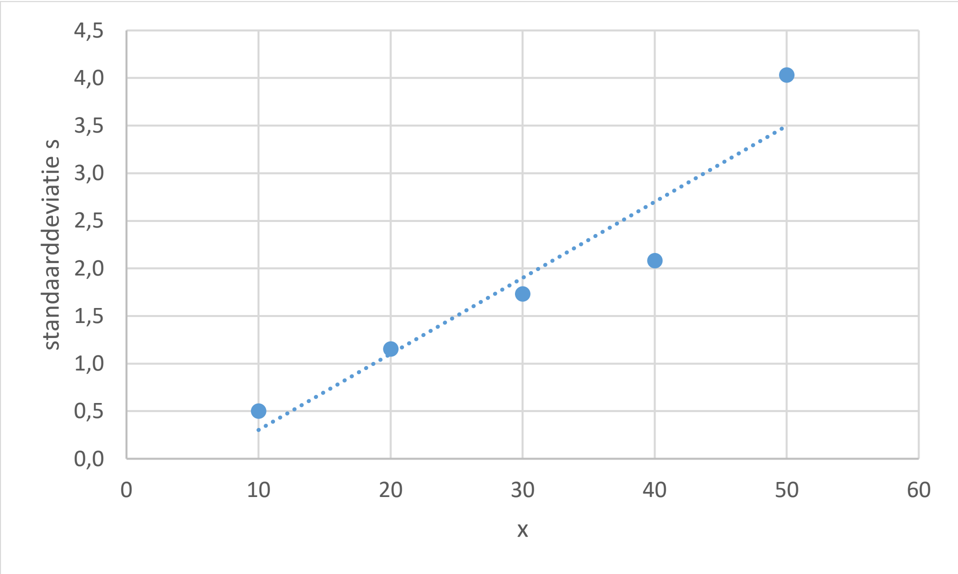

De helling $b_{1,w}$ en de as-afsnede $b_{0,w}$ van de gewogen regressielijn kunnen met (5.5) en (5.6) als volgt worden berekend:

$$b_{1,w} = \frac{\sum_{i=1}^{n} w_i x_i y_i - n\bar{x}_w \bar{y}_w}{\sum_{i=1}^{n} w_i x_i^2 - n\bar{x}_w^2} = \frac{7053,555 - 20 \cdot 11,725 \cdot 24,249}{3418,847 - 20 \cdot 11,725^2} = 2,0424$$

$$b_{0,w} = \bar{y}_w - b_{1,w}\bar{x}_w = 24,249 - 2,0424 \cdot 11,725 = 0,3024$$

De vergelijking van de gewogen regressielijn is dus:

$y = 0{,}3024 + 2{,}0424 \cdot x$

waarin *x* de concentratie en *y* de respons is.

Tabel voor de berekening van de gewogen regressielijn:

x_i	y_i	s'_i	$1/s_i'^2$	w_i	$w_i x_i$	$w_i y_i$	$w_i x_i y_i$	$w_i x_i^2$	$\hat{y}_i$	$w_i(y_i-\hat{y}_i)^2$
10	20	0,3021	10,960	4,4622	44,622	89,243	892,431	446,215	20,726	2,354
10	21	0,3021	10,960	4,4622	44,622	93,705	937,053	446,215	20,726	0,334
10	21	0,3021	10,960	4,4622	44,622	93,705	937,053	446,215	20,726	0,334
10	21	0,3021	10,960	4,4622	44,622	93,705	937,053	446,215	20,726	0,334
20	40	1,1010	0,825	0,3359	6,718	13,435	268,701	134,351	41,150	0,444
20	40	1,1010	0,825	0,3359	6,718	13,435	268,701	134,351	41,150	0,444
20	42	1,1010	0,825	0,3359	6,718	14,107	282,137	134,351	41,150	0,242
20	42	1,1010	0,825	0,3359	6,718	14,107	282,137	134,351	41,150	0,242
30	61	1,8999	0,277	0,1128	3,384	6,880	206,410	101,513	61,574	0,037
30	61	1,8999	0,277	0,1128	3,384	6,880	206,410	101,513	61,574	0,037
30	62	1,8999	0,277	0,1128	3,384	6,993	209,793	101,513	61,574	0,020
30	58	1,8999	0,277	0,1128	3,384	6,542	196,258	101,513	61,574	1,441
40	84	2,6988	0,137	0,0559	2,236	4,695	187,816	89,436	81,998	0,224
40	79	2,6988	0,137	0,0559	2,236	4,416	176,636	89,436	81,998	0,503
40	81	2,6988	0,137	0,0559	2,236	4,528	181,108	89,436	81,998	0,056
40	82	2,6988	0,137	0,0559	2,236	4,584	183,344	89,436	81,998	0,000
50	102	3,4978	0,082	0,0333	1,664	3,394	169,721	83,197	102,422	0,006
50	103	3,4978	0,082	0,0333	1,664	3,428	171,385	83,197	102,422	0,011
50	105	3,4978	0,082	0,0333	1,664	3,494	174,713	83,197	102,422	0,221
50	111	3,4978	0,082	0,0333	1,664	3,694	184,697	83,197	102,422	2,449
som			49,123	20,0000	234,491	484,971	7053,555	3418,847		9,735
gemiddelde			2,456	1,0000	11,725	24,249	352,678	170,942		0,487

De standaarddeviatie $s_{r,w}$ van de gewogen regressielijn berekend met (5.9) is:

$$s_{r,w} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{n} w_i(y_i - \hat{y}_i)^2}{n-2}} = \sqrt{\frac{9{,}735}{20-2}} = 0{,}735$$

De geschatte concentratie $\hat{x}_0$ bij een meetsignaal y_0 = 70 in één monster is:

$$\hat{x}_0 = \frac{y_0 - b_{0,w}}{b_{1,w}} = \frac{70 - 0{,}3024}{2{,}0424} = 34{,}13$$

Het bijbehorende betrouwbaarheidsinterval wordt berekend met (5.10), m = 1 en de tweezijdige $t_{(0,05;18)}$ = 2,101.

De weegfactor w_0 die hoort bij $\hat{x}_0$ wordt als volgt berekend met behulp van de regressielijn voor de standaarddeviatie met b_0 = -0,4969 en b_1 = 0,0799. Voor $\hat{x}_0 = 34{,}13$ is $s'_0 = -0{,}4969 + 0{,}0799 \cdot 34{,}13 = 2{,}229$; $1/s_0'^2 = 1/2{,}229^2 = 0{,}2012$ en met (5.3):

$$w_0 = \frac{1/s_0^2}{\left(\sum_{i=1}^{n} 1/s_{y_i}^2\right)/n} = \frac{0{,}2012}{49{,}123/20} = 0{,}082$$

Berekening $\mathrm{BI}(\hat{x}_0)$ met (5.10):

$$\mathrm{BI}(\hat{x}_0) = \hat{x}_0 \pm \frac{t_{(0,05;n-p)} s_{r,w}}{b_{1,w}} \cdot \sqrt{\frac{1}{w_0 m} + \frac{1}{n} + \frac{(y_0 - \bar{y}_w)^2}{b_{1,w}^2 (\sum w_i x_i^2 - n\bar{x}_w^2)}}$$

$$\mathrm{BI}(\hat{x}_0) = 34{,}13 \pm \frac{2{,}101 \cdot 0{,}735}{2{,}0424} \cdot \sqrt{\frac{1}{0{,}082 \cdot 1} + \frac{1}{20} + \frac{(70 - 24{,}249)^2}{2{,}0424^2 (3418{,}847 - 20 \cdot 11{,}725^2)}}$$

$$\mathrm{BI}(\hat{x}_0) = 34{,}13 \pm 0{,}012$$

Antwoord 5.3

i	x_{i1}	x_{i2}	y_{i1}	y_{i2}		$\bar{x}_i$	$\bar{y}_i$
1	13,80	13,80	12,50	12,10		13,80	12,30
2	15,40	15,40	18,20	14,60		15,40	16,40
3	16,00	14,90	15,90	16,50		15,45	16,20
4	22,40	24,10	22,70	22,40		23,25	22,55
5	22,90	22,50	20,00	22,80		22,70	21,40
6	26,10	26,40	24,80	25,80		26,25	25,30
7	29,90	28,60	28,50	30,30		29,25	29,40
8	31,30	30,10	29,10	30,60		30,70	29,85
9	33,00	33,80	33,10	31,90		33,40	32,50
10	38,90	40,70	40,10	39,70		39,80	39,90

Voor elke *i* wordt het gemiddelde van x_1 en y_1 uit de voorgaande tabel ingevuld als x_i en y_i in de volgende tabel.

i	x_i	y_i	$(x_i - \bar{x})$	$(x_i - \bar{x})^2$	$(y_i - \bar{y})$	$(y_i - \bar{y})^2$	$(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})$
1	13,80	12,30	-11,200	125,4400	-12,2800	150,7984	137,5360
2	15,40	16,40	-9,600	92,1600	-8,1800	66,9124	78,5280
3	15,45	16,20	-9,550	91,2025	-8,3800	70,2244	80,0290
4	23,25	22,55	-1,750	3,0625	-2,0300	4,1209	3,5525
5	22,70	21,40	-2,300	5,2900	-3,1800	10,1124	7,3140
6	26,25	25,30	1,250	1,5625	0,7200	0,5184	0,9000
7	29,25	29,40	4,250	18,0625	4,8200	23,2324	20,4850
8	30,70	29,85	5,700	32,4900	5,2700	27,7729	30,0390
9	33,40	32,50	8,400	70,5600	7,9200	62,7264	66,5280
10	39,80	39,90	14,800	219,0400	15,3200	234,7024	226,7360
som	250,00	245,80		658,8700		651,1210	651,6475
gem	25,00	24,58		SS_{xx}		SS_{yy}	SS_{xy}

De helling van de orthogonale regressielijn kan worden berekend met (5.11):

$$b_1 = \frac{SS_{\mathrm{yy}} - SS_{\mathrm{xx}} + \sqrt{\left(SS_{\mathrm{yy}} - SS_{\mathrm{xx}}\right)^2 + 4SS_{\mathrm{xy}}^2}}{2SS_{\mathrm{xy}}}$$

$$b_1 = \frac{651{,}1210 - 658{,}8700 + \sqrt{(651{,}1210 - 658{,}8700)^2 + 4 \cdot 651{,}6475^2}}{2 \cdot 651{,}6475} = 0{,}9941$$

De as-afsnede van de orthogonale regressielijn kan worden berekend met (5.12):
$b_0 = \bar{y} - b_1\bar{x}$

$$b_0 = 24{,}58 - 0{,}9941 \cdot 25{,}00 = -0{,}2718$$

De vergelijking van de orthogonale regressielijn is dus:

$$y = -0{,}272 + 0{,}994 \cdot x$$

Antwoord 5.4

no	[S]	v	1/[S]	1/v
1	2	0,101	0,5	9,9010
2	4	0,159	0,25	6,2893
3	8	0,215	0,125	4,6512
4	16	0,279	0,0625	3,5842
5	32	0,283	0,03125	3,5336

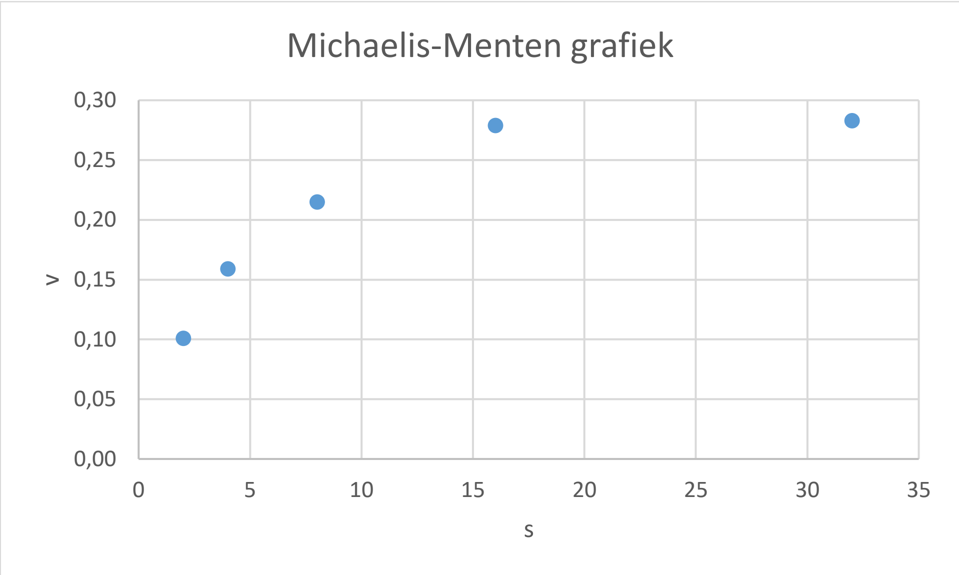

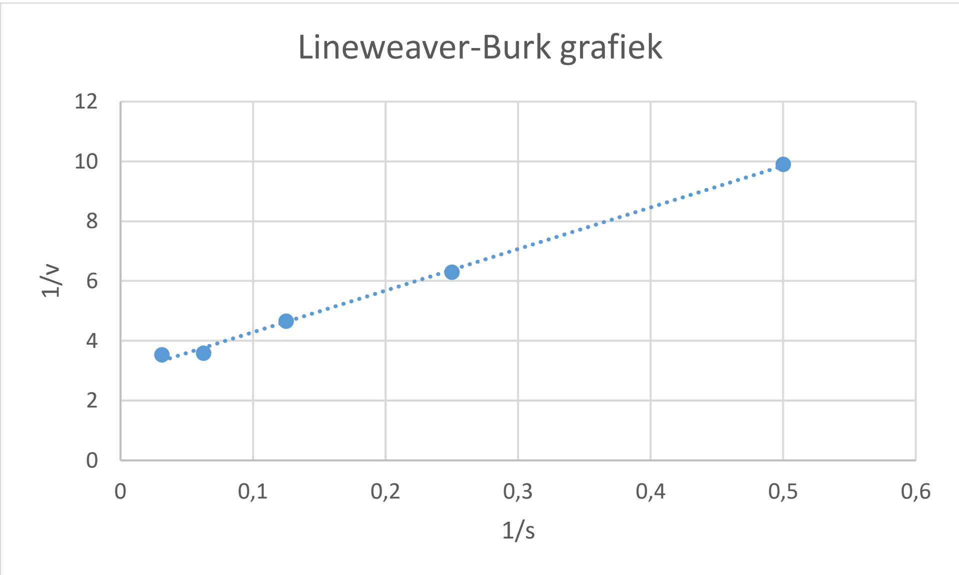

Regressie voor de Lineweaver-Burk grafiek

Tip: Gebruik hiervoor de volgende Excel-functies:
b_0 =SNIJPUNT(*y*-blok;*x*-blok)
b_1 =RICHTING(*y*-blok;*x*-blok)
Het *x*-blok wordt gevormd door de 1/[*S*]-waarden van voorgaande tabel en het *y*-blok door de 1/*v* waarden.

Het resultaat is: b_0 = 2,8965; b_1 = 13,9117.

$$v_{\max} = \frac{1}{b_0} = \frac{1}{2{,}8965} = 0{,}345$$

$$K_{\mathrm{M}} = \frac{b_1}{b_0} = \frac{13{,}9117}{2{,}8965} = 4{,}803$$

Niet-lineaire regressie met de Oplosser in Excel

enzym [S]	snelheid v	snelheid geschat	kwadraat residu		
2,0	0,10	0,105	1,82E-05	v_max=	0,334
4,0	0,16	0,160	1,23E-06	KM=	4,350
8,0	0,22	0,217	2,27E-06		
16,0	0,28	0,263	2,63E-04		
32,0	0,28	0,294	1,26E-04		
		kwadratensom	4,11E-04		

Antwoord 5.5

Correctie op tekst in de opgave
‘Opgave 1’ en ‘Opgave 2’ moeten zijn ‘opgave 4.2’.

Correctie op de antwoorden bij opgave 5.5.

a. Zie opgave 4.2
b. Zie opgave 4.3

Antwoord 5.5.a: Matrixregressie met het eerstegraads model voor de kalibratieset van opgave 4.2:

De $\boldsymbol{y}$-vector en $\boldsymbol{X}$-matrix in het model $\boldsymbol{y} = \boldsymbol{X}\boldsymbol{b}$ zijn:

$$\boldsymbol{y} = \begin{bmatrix} 0{,}075 \\ 0{,}182 \\ 0{,}248 \\ 0{,}357 \\ 0{,}401 \end{bmatrix} \qquad \boldsymbol{X} = \begin{bmatrix} 1 & 0{,}005 \\ 1 & 0{,}010 \\ 1 & 0{,}015 \\ 1 & 0{,}020 \\ 1 & 0{,}025 \end{bmatrix}$$

De modelparameters kunnen als volgt worden berekend met (5.19):

$$\boldsymbol{X^T X} = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & 1 & 1 \\ 0{,}005 & 0{,}010 & 0{,}015 & 0{,}020 & 0{,}025 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 & 0{,}005 \\ 1 & 0{,}010 \\ 1 & 0{,}015 \\ 1 & 0{,}020 \\ 1 & 0{,}025 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 5 & 0{,}075 \\ 0{,}075 & 0{,}001375 \end{bmatrix}$$

$$(\boldsymbol{X^T X})^{-1} = \begin{bmatrix} 1{,}1000 & -60 \\ -60 & 4000 \end{bmatrix}$$

$$\boldsymbol{\hat{b}} = (\boldsymbol{X^T X})^{-1} \boldsymbol{X^T y}$$

$$\boldsymbol{\hat{b}} = \begin{bmatrix} 1{,}1000 & -60 \\ -60 & 4000 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & 1 & 1 \\ 0{,}005 & 0{,}010 & 0{,}015 & 0{,}020 & 0{,}025 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 0{,}075 \\ 0{,}182 \\ 0{,}248 \\ 0{,}357 \\ 0{,}401 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0{,}0045 \\ 16{,}5400 \end{bmatrix}$$

b_0 = 0,0045 en b_1 = 16,54.
De vector met geschatte meetwaarden $\boldsymbol{\hat{y}}$ wordt berekend met (5.20):

$$\boldsymbol{\hat{y}} = \boldsymbol{X\hat{b}} = \begin{bmatrix} 1 & 0{,}005 \\ 1 & 0{,}010 \\ 1 & 0{,}015 \\ 1 & 0{,}020 \\ 1 & 0{,}025 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 0{,}0045 \\ 16{,}5400 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0{,}0872 \\ 0{,}1699 \\ 0{,}2526 \\ 0{,}3353 \\ 0{,}4180 \end{bmatrix}$$

De residuen worden berekend met (5.21):

$$\boldsymbol{r} = \boldsymbol{y} - \boldsymbol{\hat{y}} = \begin{bmatrix} 0{,}075 \\ 0{,}182 \\ 0{,}248 \\ 0{,}357 \\ 0{,}401 \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} 0{,}0872 \\ 0{,}1699 \\ 0{,}2526 \\ 0{,}3353 \\ 0{,}4180 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -0{,}0122 \\ 0{,}0121 \\ -0{,}0046 \\ 0{,}0217 \\ -0{,}0170 \end{bmatrix}$$

De variantie van de residuen wordt berekend met (5.23):

$$s_r^2 = \frac{1}{(5-2)} \begin{bmatrix} -0{,}0122 & 0{,}0121 & -0{,}0046 & 0{,}0217 & -0{,}0170 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} -0{,}0122 \\ 0{,}0121 \\ -0{,}0046 \\ 0{,}0217 \\ -0{,}0170 \end{bmatrix} = 3{,}59 \cdot 10^{-4}$$

De variantie-covariantiematrix wordt berekend met (5.26):

$$\boldsymbol{V}(\boldsymbol{b}) = s_r^2 (\boldsymbol{X^T X})^{-1} = 3{,}59 \cdot 10^{-4} \cdot \begin{bmatrix} 1{,}1000 & -60 \\ -60 & 4000 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 3{,}95 \cdot 10^{-4} & -2{,}15 \cdot 10^{-2} \\ -2{,}15 \cdot 10^{-2} & 1{,}435 \end{bmatrix}$$

De standaarddeviaties van de geschatte modelparameters kunnen worden berekend uit de diagonaalelementen van de variantie-covariantiematrix:

$$s_{b_0} = \sqrt{3{,}95 \cdot 10^{-4}} = 1{,}99 \cdot 10^{-2}$$
$$s_{b_1} = \sqrt{1{,}435} = 1{,}20$$

De betrouwbaarheidsintervallen van de modelparameters kunnen worden berekend door deze waarden in te vullen in (5.27) met $t_{(0,05;3)}$ = 3.182, zie tabel 3 in bijlage 1.

$\mathrm{BI}(b_0) = b_0 \pm t_{(0{,}05;n-p)} s_{b_0} = 0{,}0045 \pm 3{,}182 \cdot 1{,}99 \cdot 10^{-2} = 0{,}0045 \pm 6{,}32 \cdot 10^{-2}$

$\mathrm{BI}(b_1) = b_1 \pm t_{(0{,}05;n-p)} s_{b_1} = 16{,}54 \pm 3{,}182 \cdot 1{,}20 = 16{,}54 \pm 3{,}81$

Antwoord 5.5.b: Matrixregressie met het tweedegraads model voor de kalibratieset van opgave 4.2:

De $\boldsymbol{y}$-vector en $\boldsymbol{X}$-matrix in het model $\boldsymbol{y} = \boldsymbol{Xb}$ zijn:

$$\boldsymbol{y} = \begin{bmatrix} 0{,}075 \\ 0{,}182 \\ 0{,}248 \\ 0{,}357 \\ 0{,}401 \end{bmatrix} \qquad \boldsymbol{X} = \begin{bmatrix} 1 & 5{,}0 \cdot 10^{-3} & 2{,}50 \cdot 10^{-5} \\ 1 & 1{,}0 \cdot 10^{-2} & 1{,}00 \cdot 10^{-4} \\ 1 & 1{,}5 \cdot 10^{-2} & 2{,}25 \cdot 10^{-4} \\ 1 & 2{,}0 \cdot 10^{-2} & 4{,}00 \cdot 10^{-4} \\ 1 & 2{,}5 \cdot 10^{-2} & 6{,}25 \cdot 10^{-4} \end{bmatrix}$$

De modelparameters kunnen worden berekend met (5.19):

$$\hat{\boldsymbol{b}} = (\boldsymbol{X}^T\boldsymbol{X})^{-1}\boldsymbol{X}^T\boldsymbol{y}$$

waarin,

$$(\boldsymbol{X}^T\boldsymbol{X})^{-1} = \begin{bmatrix} 4{,}60 & -6{,}600 \cdot 10^2 & 2{,}000 \cdot 10^4 \\ -6{,}600 \cdot 10^2 & 1{,}069 \cdot 10^5 & -3{,}429 \cdot 10^6 \\ 2{,}000 \cdot 10^4 & -3{,}429 \cdot 10^6 & 1{,}143 \cdot 10^8 \end{bmatrix}$$

$$\hat{\boldsymbol{b}} = \begin{bmatrix} -0{,}0370 \\ 23{,}6543 \\ -237{,}1429 \end{bmatrix}$$

b_0 = -0,0370, b_1 = 23,6543 en b_2 = -237,1429.

De vector met geschatte meetwaarden $\hat{\boldsymbol{y}}$ wordt berekend met (5.20):

$$\hat{\boldsymbol{y}} = \boldsymbol{X}\hat{\boldsymbol{b}} = \begin{bmatrix} 1 & 5{,}0 \cdot 10^{-3} & 2{,}50 \cdot 10^{-5} \\ 1 & 1{,}0 \cdot 10^{-2} & 1{,}00 \cdot 10^{-4} \\ 1 & 1{,}5 \cdot 10^{-2} & 2{,}25 \cdot 10^{-4} \\ 1 & 2{,}0 \cdot 10^{-2} & 4{,}00 \cdot 10^{-4} \\ 1 & 2{,}5 \cdot 10^{-2} & 6{,}25 \cdot 10^{-4} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} -0{,}0370 \\ 23{,}6543 \\ -237{,}1429 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0{,}0753 \\ 0{,}1758 \\ 0{,}2645 \\ 0{,}3412 \\ 0{,}4061 \end{bmatrix}$$

De residuen worden berekend met (5.21):

$$\boldsymbol{r} = \boldsymbol{y} - \hat{\boldsymbol{y}} = \begin{bmatrix} 0{,}075 \\ 0{,}182 \\ 0{,}248 \\ 0{,}357 \\ 0{,}401 \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} 0{,}0753 \\ 0{,}1758 \\ 0{,}2645 \\ 0{,}3412 \\ 0{,}4061 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -0{,}0003 \\ 0{,}0062 \\ -0{,}0165 \\ 0{,}0158 \\ -0{,}0051 \end{bmatrix}$$

De variantie van de residuen wordt berekend met (5.23):

$$s_r^2 = \frac{1}{(5-3)}\begin{bmatrix}-0{,}0003 & 0{,}0062 & -0{,}0165 & 0{,}0158 & -0{,}0051\end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix}-0{,}0003\\ 0{,}0062\\ -0{,}0165\\ 0{,}0158\\ -0{,}0051\end{bmatrix} = 2{,}92 \cdot 10^{-4}$$

De variantie-covariantiematrix wordt berekend met (5.26):

$$\boldsymbol{V}(\boldsymbol{b}) = s_r^2(\boldsymbol{X}^{\boldsymbol{T}}\boldsymbol{X})^{-1} = 2{,}92 \cdot 10^{-4} \cdot \begin{bmatrix} 4{,}60 & -6{,}600 \cdot 10^2 & 2{,}000 \cdot 10^4 \\ -6{,}600 \cdot 10^2 & 1{,}069 \cdot 10^5 & -3{,}429 \cdot 10^6 \\ 2{,}000 \cdot 10^4 & -3{,}429 \cdot 10^6 & 1{,}143 \cdot 10^8 \end{bmatrix}$$
$$= \begin{bmatrix} 1{,}344 \cdot 10^{-3} & -1{,}928 \cdot 10^{-1} & 5{,}842 \\ -1{,}928 \cdot 10^{-1} & 3{,}121 \cdot 10^1 & -1{,}002 \cdot 10^3 \\ 5{,}842 & -1{,}002 \cdot 10^3 & 3{,}338 \cdot 10^4 \end{bmatrix}$$

De standaarddeviaties van de geschatte modelparameters kunnen worden berekend uit de diagonaalelementen van de variantie-covariantiematrix:

$$s_{b_0} = \sqrt{1{,}344 \cdot 10^{-3}} = 0{,}0367$$
$$s_{b_1} = \sqrt{3{,}121 \cdot 10^1} = 5{,}587$$
$$s_{b_2} = \sqrt{3{,}338 \cdot 10^4} = 182{,}71$$

De betrouwbaarheidsintervallen van de modelparameters kunnen worden berekend door deze waarden in te vullen in (5.27) met $t_{(0,05;2)} = 4{,}303$, zie tabel 3 in bijlage 1.

$$\mathrm{BI}(b_0) = b_0 \pm t_{(0,05;n-p)}s_{b_0} = -0{,}0370 \pm 4{,}303 \cdot 0{,}0367 = -0{,}0370 \pm 0{,}1577$$

$$\mathrm{BI}(b_1) = b_1 \pm t_{(0,05;n-p)}s_{b_1} = 23{,}65 \pm 4{,}303 \cdot 5{,}587 = 23{,}65 \pm 24{,}03$$

$$\mathrm{BI}(b_2) = b_2 \pm t_{(0,05;n-p)}s_{b_2} = -237 \pm 4{,}303 \cdot 182{,}71 = -237 \pm 786$$